

ЗАТВЕРДЖУЮ:

президент Національного університету
«Київський авіаційний інститут»

Ксенія СЕМЕНОВА

«17» червня 2026 року

ВИСНОВОК

**Національного університету «Київський авіаційний інститут» (далі – КАІ)
про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів
дисертації Захарова Ігоря Михайловича на тему «Архітектурно-містобудівна
організація українських земель під впливом італійського Відродження XVI
століття», поданої на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 191 Архітектура та містобудування**

Витяг

із протоколу № 1 розширеного засідання кафедри
архітектури, землеустрою та геоінформаційних систем КАІ
від 26 травня 2026 року

**Присутні на засіданні науково-педагогічні працівники кафедри
архітектури, землеустрою та геоінформаційних систем:**

Великодський Ю.І., к.ф.-м.н., ст. досл., в.о.завідувача кафедри;
Жовква О.І., д. арх., проф., професор кафедри;
Авдєєва Н.Ю., к. арх., доцент, доцент кафедри;
Костюченко О.А., к. арх., доцент кафедри;
Скрипник Л.Р. д. філос., доц., доцент кафедри.

**Присутні на засіданні науково-педагогічні працівники кафедри
будівництва та цивільної інженерії КАІ:**

Степанчук О.В., д.т.н., проф., професор кафедри будівництва та цивільної інженерії;

Махінко А.В., д.т.н., проф., в.о.завідувача кафедри будівництва та цивільної інженерії;

Махінко Н.О., д.т.н., проф., професор кафедри будівництва та цивільної інженерії Кафедра будівництва та цивільної інженерії;

Дубик О.М., к.т.н., доц., заступник декана Факультету архітектури, будівництва та дизайну; доцент кафедри будівництва та цивільної інженерії;

**Присутні на засіданні науково-педагогічні працівники інших кафедр
КАІ:**

Лелеченко А.П., – д.держ.упр. проф., завідувач аспірантури та докторантури КАІ; професор кафедри національної безпеки та підприємництва ФМФМ КАІ.

Порядок денний:

Обговорення дисертаційного дослідження аспіранта кафедри архітектури, землеустрою та геоінформаційних систем КАІ Захарова Ігоря Михайловича на тему «Архітектурно-містобудівна організація українських земель під впливом італійського Відродження XVI століття», поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 19 Архітектура та будівництво за спеціальністю 191 Архітектура та містобудування.

Науковий керівник – кандидат архітектури, доцент кафедри архітектури, землеустрою та геоінформаційних систем Факультету архітектури, будівництва та дизайну КАІ Крижанівський Олександр Анатолійович.

Дисертація виконувалась на кафедрі архітектури, землеустрою та геоінформаційних систем Факультету архітектури, будівництва та дизайну КАІ. Тема дисертації затверджена на засіданні Вченої ради Факультету архітектури, будівництва та дизайну Національного авіаційного університету (протокол № 9 від 14 травня 2022 року).

Уточнену редакцію теми дисертаційного дослідження затверджено на засіданні Вченої ради Факультету архітектури, будівництва та дизайну КАІ (протокол № 5 від 19 травня 2026 року).

Виступили:

Здобувач Захаров Ігор Михайлович представив презентацію за основними положеннями дисертації «Архітектурно-містобудівна організація українських земель під впливом італійського Відродження XVI століття», поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 19 Архітектура та будівництво за спеціальністю 191 Архітектура та містобудування.

(Аспірант Захаров Ігор Михайлович викладає основні положення своєї презентації, акцентуючи увагу на актуальності теми дослідження, предметі, об'єкті, завданнях, науковій новизні на результатах отриманого дослідження).

Після закінчення презентації Захарова І.М. присутніми на захисті фахівцями були поставлені наступні запитання:

Запитання до здобувача:

1. **Жовква О. І.**, д.арх., проф., професор кафедри архітектури, землеустрою та геоінформаційних систем Факультету архітектури, будівництва та дизайну КАІ.

Запитання: У чому полягає наукова гіпотеза дослідження?

Відповідь: Дякую за запитання. Дослідження ґрунтується на припущенні, що вплив італійського Відродження на українських землях XVI століття проявлявся не лише у поширенні окремих архітектурних форм, а й у трансформації архітектурно-містобудівної організації територій.

Запитання: Які саме архівні джерела були використані? Необхідно вказати архіви, фонди, описи та справи.

Відповідь: Дякую за запитання. У межах дисертаційного дослідження нові архівні документи безпосередньо не вводилися до наукового обігу, проте використано матеріали, які вже були опрацьовані й опубліковані в працях провідних істориків. Основними джерелами стали люстрації XVI століття, інвентарі замків і міст, Коронна та Литовська метрики, Литовські статuti, а

також історичні карти та плани, що відображають просторову організацію та фортифікаційні особливості.

Зокрема, важливим прикладом є дослідження М. Грушевського про Барське староство, побудоване на аналізі актових книг, люстрацій та інвентарів, які зберігаються у фондах Центрального державного історичного архіву України в Києві та Львова. Праця М. Грушевського про Барське староство – використана як першоджерело, побудована на аналізі архівних матеріалів (люстрацій, інвентарів, актових книг). Також використовувалися матеріали з регіональних (Вінницького та Тернопільського) архівів, де зберігаються описи й справи, що стосуються розвитку міст Бар і Кременець. Ці документи оцифровані і є у вільному доступі.

Таким чином, джерельна база дослідження охоплює документи з фондів центральних і регіональних архівів, уже введених до наукового обігу, що забезпечує достовірність реконструкції архітектурно-містобудівної організації українських земель XVI століття.

Запитання: Що мається на увазі під ландшафтно-адаптивною моделлю?

Відповідь: Дякую за запитання. Кременець демонструє ландшафтно-адаптивну модель просторового розвитку, де структура міста формувалася за принципом «ландшафт – замок – місто», а ренесансні ідеї інтегрувалися у природне середовище без його районування.

Запитання: Ви сказали про трирівневу модель, але озвучили дві: фортифікаційно-центричну та ландшафтно-адаптивну.

Відповідь: Дякую за запитання. Я мав на увазі три радіуси поселень, які існували навколо замку, але це не модель. Основними моделями є ті, про які було зазначено у моєму виступі.

2. **Авдєєва Н.Ю.**, к.арх., доц., доцент кафедри архітектури, землеустрою та геоінформаційних систем КАІ.

Запитання: Чому предмет Вашого дослідження обмежений тільки особливостями архітектурно-містобудівної організації?

Відповідь: Дякую за запитання. Предмет мого дослідження обмежений саме особливостями архітектурно-містобудівної організації, оскільки саме цей аспект є ключовим для розуміння просторових трансформацій українських земель XVI століття. Архітектурно-містобудівна організація виступає інтеграційним рівнем, де поєднуються політичні, соціально-економічні та культурні чинники, але вони проявляються не абстрактно, а через конкретні форми планування, забудови та організації міського середовища.

Запитання: Більше рекомендація, ніж запитання: більше графічної складової, а саме: містобудівні моделі.

Відповідь: Дякую за рекомендацію. Доопрацюю.

3. **Скрипник Л.Р.**, д.філос., доц., доцент кафедри архітектури, землеустрою та геоінформаційних систем КАІ.

Запитання: У чому полягає практичне значення результатів дослідження?

Відповідь: Дякую за запитання. Практичне значення результатів дослідження полягає у тому, що вони сприяють інтеграції ренесансної спадщини міст Бар і Кременець до сучасних процесів просторового планування та урбаністики, причому ця інтеграція стає містком між історико-культурними

чинниками та сучасними потребами розвитку територіальних громад. Завдяки цьому напрацювання можуть бути використані при розробці містобудівної документації, що забезпечує врахування автентичності та водночас адаптацію планувальних рішень до актуальних урбаністичних викликів.

Водночас результати дослідження створюють основу для ревіталізації історичного середовища, де збереження історико-культурної спадщини поєднується з її функціональним оновленням, а це, у свою чергу, сприяє формуванню гармонійного просторового середовища, яке відповідає як вимогам сучасного життя, так і потребам історичної пам'яті.

Саме тому, теоретичні висновки та практичні рекомендації стають методологічною базою для сучасної містобудівної політики, що інтегрує історико-культурну спадщину у процеси просторового планування, забезпечує сталий розвиток та відкриває нові можливості для післявоєнної відбудови України, утворюючи місток між минулим і майбутнім у сфері архітектури та містобудування.

4. Дубик О.М., к.т.н., доц., заступник декана Факультету архітектури, будівництва та дизайну КАІ, доцент кафедри будівництва та цивільної інженерії КАІ.

Запитання: У чому особливості архітектурно-містобудівної організації українських земель під впливом італійського Відродження XVI століття?

Відповідь: Дякую за запитання. Особливості архітектурно-містобудівної організації українських земель XVI століття під впливом італійського Відродження полягають у тому, що загальноєвропейські ренесансні принципи гармонійного планування та пошуку «ідеальної форми» поєднувалися з локальними природно-ландшафтними, оборонними та соціокультурними умовами прикордонного середовища. Саме в цьому контексті міста Бар і Кременець стали першими прикладами впровадження ренесансних урбаністичних ідей завдяки діяльності Бони Сфорца, причому важливо підкреслити, що ці моделі не копіювалися механічно, а творчо адаптувалися до реалій українського простору.

Разом із тим, ключовим чинником залишалася безпека, що зумовлювала посилення укріплень і трансформацію ренесансних концепцій у фортифікаційно-містобудівні комплекси. Паралельно з цим, соціокультурні потреби територіальних громад сприяли інтеграції нових принципів у традиційні форми організації міського середовища, що забезпечувало їхню життєздатність і відповідність локальним умовам.

Тобто, особливість архітектурно-містобудівної організації українських міст XVI століття полягала у синтезі європейських урбаністичних ідей із місцевими умовами, а це, своєю чергою, забезпечило формування унікальної моделі просторового розвитку українських міст, де прагнення до гармонії поєднувалося з практичними вимогами прикордонної реальності.

Запитання: Чи достатньою є апробація результатів дослідження?

Відповідь: Дякую за запитання. Апробація результатів дослідження є достатньою, оскільки вони пройшли перевірку у професійному науковому середовищі. Зокрема, результати були представлені на міжнародних науково-практичних конференціях, що засвідчує їхню відповідність сучасним науковим дискусіям та актуальним проблемам галузі. Крім того, основні положення

опубліковано у трьох фахових виданнях категорії Б, що підтверджує їхню наукову цінність та відповідність вимогам до дисертаційних досліджень.

На практичному рівні апробація результатів здійснена через акт впровадження у навчальний процес, який засвідчує їхнє використання у підготовці майбутніх фахівців. Наразі готуються ще два документи, що розширять сферу практичного застосування здобутих результатів.

Таким чином, апробація охоплює як науково-теоретичний, так і практичний рівні, що забезпечує комплексну перевірку достовірності та корисності дослідження.

5. Махінько Н.О., д.т.н., проф., професор кафедри будівництва та цивільної інженерії Факультету архітектури, будівництва та дизайну КАІ.

Запитання: Як ренесансна концепція може бути застосована при відбудові історичних міст?

Відповідь: Дякую за запитання. Ренесансна концепція містобудування може бути застосована при відбудові історичних міст України як методологічна основа, що поєднує збереження історико-культурної спадщини з сучасними потребами розвитку. Її особливість полягає у гармонійному поєднанні історичної структури міста з новими функціональними елементами, що забезпечує баланс між автентичністю та модернізацією. Це означає, що збереження історичного ландшафту має поєднуватися з адаптацією до сучасних соціально-економічних викликів, а нова забудова повинна інтегруватися у сформовану просторову структуру міста без порушення його історичної ідентичності. Таким чином, ренесансна концепція може стати інструментом для післявоєнної відбудови, спрямованої на створення гармонійного, безпечного та культурно стійкого міського середовища.

Після відповідей на запитання виступили:

Науковий керівник – к.арх., доцент кафедри архітектури, землеустрою та геоінформаційних систем Факультету архітектури, будівництва та дизайну КАІ Крижанівський Олександр Анатолійович.

Крижанівський О.А.: Дисертаційне дослідження Захарова Ігоря Михайловича «Архітектурно-містобудівна організація українських земель під впливом італійського Відродження XVI століття» має особливу актуальність у процесах післявоєнного відновлення історичного середовища України, адже його результати можуть бути використані для розроблення комплексних планів просторового розвитку територіальних громад та історико-архітектурних опорних планів. Водночас дослідження є вагомим внеском у сучасні історико-містобудівні студії, оскільки поєднує аналіз ренесансної спадщини з практичними завданнями сучасної урбаністики.

Дисертація є самостійною завершеною науковою працею, виконаною на високому теоретико-методологічному рівні. Під час роботи над дисертаційним дослідженням за вказаною темою Захаров Ігор Михайлович зарекомендував себе як зрілий науковець, ініціативний дослідник, здібний до творчого наукового пошуку, до узагальнення, виявив вміння творчо мислити та вирішувати поставлені завдання. Здобувач повністю виконав індивідуальний навчальний план та індивідуальний план наукової роботи, а результати

дослідження пройшли належну апробацію у фахових наукових виданнях та наукових конференціях.

Вважаю, що з урахуванням успішного виконання Захарова І.М. індивідуального навчального плану, індивідуального плану наукової роботи, досягнення результатів навчання за відповідною освітньо-науковою програмою та закінченням написання дисертації, яка є завершеною науковою працею, містить результати самостійного дослідження, наукову новизну, виконана на належному науковому рівні, відповідає встановленим вимогам до дисертацій докторів філософії, дисертаційне дослідження на тему «Архітектурно-містобудівна організація українських земель під впливом італійського Відродження XVI століття» може бути рекомендована до захисту, а її автор Захаров Ігор Михайлович до присвоєння ступеня доктора філософії за спеціальністю 191 Архітектура та містобудування.

Рецензенти дисертаційної роботи, які наголосили на позитивних аспектах дослідження та висловили свої побажання та зауваження:

Костюченко О.А., кандидат архітектури, доцент кафедри архітектури, землеустрою та геоінформаційних систем КАІ: Дослідження присвячене комплексному дослідженню особливостей архітектурно-містобудівної організації українських земель під впливом італійського Відродження XVI століття. В умовах сучасних трансформаційних процесів, необхідності розроблення комплексних планів просторового розвитку територіальних громад, історико-архітектурних опорних планів та стратегій післявоєнного відновлення України, робота І. М. Захарова є надзвичайно своєчасною. Автор зосереджується на малодослідженому аспекті – впливі ренесансних ідей не лише на стилістику окремих споруд, а насамперед на трансформацію просторової організації територій, формування нових моделей розселення, оборонних систем та адміністративно-територіальних структур. Це дозволяє не лише заповнити суттєву прогалину в історіографії, а й інтегрувати історію української архітектури та містобудування в загальноєвропейський ренесансний контекст.

У дисертаційній роботі отримано результати, що суттєво поглиблюють розуміння процесів формування просторової структури українських земель ранньомодерного періоду. Запропонована методологія комплексного аналізу може бути використана як основа для подальших історико-містобудівних досліджень інших регіонів України. Виокремлені дві моделі просторової організації (проектна та ландшафтно-адаптивна) мають теоретичне значення для типологізації українських міст доби Відродження. Розроблена чотирирівнева модель просторової організації колишніх староств створює теоретичну основу для інтегрованого збереження ренесансної спадщини у сучасну систему просторового планування.

При загальній високій позитивній оцінці дисертаційного дослідження слід висловити кілька зауважень та рекомендацій:

У роботі основна увага зосереджена на двох ключових центрах володінь Бони Сфорца – Барі та Кременці. Для більш повної картини доцільно було б

дещо детальніше висвітлити інші українські осередки її володінь (Белз, Городок, Дубно), навіть у порівняльно-типологічному аспекті.

Запропонована чотирирівнева модель просторової організації є надзвичайно продуктивним інструментом наукового аналізу, що відкриває широкі можливості для системного осмислення урбаністичних процесів та їхньої адаптації до сучасних викликів. Однак її практична апробація на рівні конкретних територіальних громад (Барської, Кременецької) потребує подальшої деталізації у вигляді пілотних проєктів. Автор окреслює загальні принципи, проте конкретні механізми впровадження (наприклад, на рівні змін до статутів громад або підзаконних актів) доцільно було б подати більш розгорнуто.

Висловлені зауваження не знижують загальної наукової цінності роботи, а скоріше окреслюють перспективні напрями для подальших досліджень (зокрема, порівняльний аналіз усіх володінь Бони Сфорца на теренах сучасної України, Польщі та Білорусі; застосування ГІС-технологій для просторового моделювання динаміки розселення; розробка пілотних проєктів ревіталізації на основі запропонованої чотирирівневої моделі).

З урахуванням зазначеного вважаю, що дисертаційна робота ЗАХАРОВА Ігоря Михайловича «Архітектурно-містобудівна організація українських земель під впливом італійського Відродження XVI століття», є самостійним, завершеним науковим дослідженням, яке розв'язує важливе науково-прикладне завдання – визначення передумов, закономірностей і особливостей впливу італійського Відродження на архітектурно-містобудівну організацію українських земель.

Виходячи з викладеного, дисертаційна робота відповідає спеціальності 191 Архітектура та містобудування, а також усім критеріям «Порядку присудження ступеня доктора філософії...» (Постанова КМУ від 12 січня 2022 р. № 44) та напряму наукового дослідження освітньо-наукової програми «Архітектура та містобудування» Національного університету «Київський авіаційний інститут». Її автор, Захаров Ігор Михайлович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 191 Архітектура та містобудування.

Авдєєва Н. Ю., кандидат архітектури, доцент, доцент кафедри архітектури, землеустрою та геоінформаційних систем КАІ: Дисертаційне дослідження Ігоря Михайловича Захарова присвячене актуальній науковій проблемі в галузі історії архітектури та містобудування – виявленню особливостей архітектурно-містобудівної організації українських земель під впливом італійського Відродження XVI століття. Актуальність обраної теми зумовлена необхідністю поглиблення знань про закономірності формування історичного просторового середовища України та можливістю використання отриманих результатів у сучасній практиці охорони історико-культурної спадщини, просторового планування, розроблення історико-архітектурних опорних планів і комплексних планів просторового розвитку територіальних громад.

Позитивною рисою роботи визначено її комплексний міждисциплінарний характер. Автор успішно поєднав методи історико-архітектурного,

містобудівного, джерелознавчого, картографічного та просторового аналізу, що дозволило розглянути досліджувані території як цілісні містобудівні системи.

Окремо було відзначено наукову новизну дослідження, яка полягає у комплексному аналізі трансформації просторової організації українських земель у контексті поширення ідей італійського Відродження. Дисертанту вдалося переконливо показати, що ренесансний вплив проявився не лише в архітектурних формах окремих споруд, а й у змінах принципів територіальної організації, розвитку мережі поселень, оборонної інфраструктури, адміністративного устрою та системи управління прикордонними територіями. Позитивно оцінено також розроблення авторської моделі аналізу просторової організації історичних староств, яка дозволяє комплексно оцінювати взаємозв'язок природно-ландшафтних, адміністративних, оборонних і містобудівних чинників та має практичне значення для підготовки історико-архітектурних опорних планів, історико-містобудівних обґрунтувань, комплексних планів просторового розвитку територіальних громад і програм збереження культурної спадщини.

Разом із позитивною оцінкою було висловлено низку рекомендацій. Зокрема, рекомендовано посилити графічну складову дисертації шляхом розроблення додаткових містобудівних моделей, аналітичних схем, реконструкцій і графічних матеріалів, які мають бути органічно інтегровані до доказової бази дослідження та більш повно відображати особливості просторової організації українських земель XVI століття. Крім того, звернуто увагу на доцільність додаткового обґрунтування предмета дослідження, зокрема пояснення причин зосередження саме на особливостях архітектурно-містобудівної організації.

Підсумовуючи виступ, рецензент наголосила, що висловлені рекомендації мають конструктивний характер, визначають перспективні напрями подальшого розвитку дослідження та не впливають на його загальну позитивну оцінку. Було відзначено актуальність теми, високий рівень наукової новизни, системність викладу, теоретичне й практичне значення отриманих результатів. У цілому дисертаційну роботу «Архітектурно-містобудівна організація українських земель під впливом італійського Відродження XVI століття» визнано завершеним самостійним науковим дослідженням, яке відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії (постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44) та спеціальності 191 Архітектура та містобудування, а її автора рекомендовано до присудження ступеня доктора філософії.

В обговоренні дисертаційного дослідження взяли участь:

Жовква О.І., д. арх., проф., професор кафедри архітектури, землеустрою та геоінформаційних систем Факультету архітектури, будівництва та дизайну КАІ.

Шановні колеги, дозвольте висловити кілька міркувань щодо представленої на передзахист дисертації.

Насамперед хочу звернути увагу на наукову гіпотезу. Вона повинна бути чітко сформульована й підкріплена графічним матеріалом, адже саме гіпотеза задає рамку всього дослідження. У представлених матеріалах ми бачимо цікаві напрацювання, проте вони більше нагадують районування, ніж власне

ландшафтний аналіз. Це потребує уточнення методології, щоб показати саме взаємозв'язок природних чинників із містобудівними процесами.

Також хочу звернути увагу на апробацію результатів. Ми бачимо, що наразі є лише один акт впровадження – у навчальний процес, і лише дві конференції, де були представлені результати дослідження. Це мінімально достатній рівень, але для дисертаційної роботи бажано розширити апробацію: додати ще один акт впровадження.

Таким чином, дисертація потребує певного доопрацювання у методологічному та апробаційному аспектах. Усунення зазначених недоліків дозволить зробити роботу більш аргументованою, переконливою, що забезпечить її готовність до захисту.

Степанчук О.А., д.т.н., проф., професор кафедри будівництва та цивільної інженерії КАІ, висловив підтримку представленій дисертаційній роботі. У своїй характеристиці він зацентрував увагу на позитивній динаміці розвитку здобувача, його поступовому становленні як самостійного дослідника та здатності інтегрувати результати дослідження у більш широкий контекст сучасних архітектурно-містобудівних студій.

Професор О.Степанчук підкреслив, що І. Захаров продемонстрував здатність працювати з різноплановими джерелами, застосовувати сучасні методи аналізу та формулювати власні висновки. Важливо, що здобувач не обмежується відтворенням наявних знань, а прагне до їхнього узагальнення й творчого осмислення, що свідчить про його зрілість як науковця.

Таке бачення свідчить про те, що дисертант має всі необхідні якості для успішного завершення роботи й захисту дисертації: наукову зрілість, методологічну підготовку та вміння поєднувати історико-архітектурний аналіз із актуальними завданнями сучасної урбаністики.

Дубик О.М., к.т.н., доц., заступник декана Факультету архітектури, будівництва та дизайну КАІ, доцент кафедри будівництва та цивільної інженерії також висловив підтримку представленій дисертаційній роботі.

У своїй характеристиці він відзначив відповідність оформлення дисертації чинним вимогам, що свідчить про належний рівень підготовки здобувача та уважність до нормативних аспектів виконання наукової роботи. Водночас було зауважено на необхідності збільшення обсягу анотації, адже саме цей елемент є важливим для стислого й водночас повного відображення структури, змісту та наукової новизни дослідження.

Лелеченко А.П., д.держ.упр., проф., завідувач аспірантури та докторантури КАІ, професор кафедри національної безпеки та підприємництва КАІ, у своєму виступі також висловила підтримку представленій дисертаційній роботі.

Вона наголосила, що дисертація відповідає усім формальним вимогам, характерним для такого виду наукових праць. Було підкреслено, що відповідно до чинних нормативно-правових актів, які регулюють питання підготовки та захисту дисертаційних досліджень, наявність окремо сформульованої наукової гіпотези не є обов'язковою вимогою, так само як і кількість актів впровадження чи апробацій (тез) здобувача.

Окремо А.П. Лелеченко зауважила, що всі представлені на розширеному засіданні кафедри матеріали та результати обговорення здобутків дисертанта

відповідають загальним вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії та побажала успіхів здобувачеві на захисті у разовій спеціалізованій вченій раді.

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Захарова Ігоря Михайловича на тему «Архітектурно-містобудівна організація українських земель під впливом італійського Відродження XVI століття», поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 19 Архітектура та будівництво за спеціальністю 191 Архітектура та містобудування

1. Обґрунтування вибору теми дослідження. Актуальність дисертаційного дослідження зумовлена необхідністю комплексного переосмислення архітектурно-містобудівного розвитку українських земель XVI століття в контексті впливу італійського Відродження та визначення місця українських територій у загальноєвропейському культурному й урбаністичному просторі. У сучасній архітектурно-містобудівній науці недостатньо дослідженими залишаються питання просторової організації українських територій ранньомодерного періоду, закономірностей адаптації ренесансних містобудівних принципів до локальних природно-ландшафтних, оборонних і соціокультурних умов, а також особливостей формування історичних містобудівних систем українського прикордоння.

Особливої актуальності тема набуває в умовах сучасних процесів просторової трансформації та, в подальшому, післявоєнного відновлення України, коли зростає потреба у використанні історичного досвіду формування безпечного, функціонально збалансованого та гуманістичного міського середовища. Дослідження ренесансної архітектурно-містобудівної спадщини дає змогу актуалізувати принципи комплексної організації територій, збереження культурного ландшафту, історичного середовища та просторової ідентичності історичних міст.

Практична значущість роботи полягає у можливості використання результатів дослідження при розробленні комплексних планів просторового розвитку територіальних громад, історико-архітектурних опорних планів, програм ревіталізації історичних територій, охоронних зон та стратегій післявоєнної регенерації історичного середовища України.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертаційне дослідження проведено в межах науково-дослідної роботи Київського національного університету будівництва і архітектури на тему «Дослідження теорії, історії та сучасного розвитку архітектури. Реконструкція і збереження архітектурної спадщини» (№ державної реєстрації 0123U103342 від 31.07.2023), де автором розроблено рекомендації щодо використання архітектурно-містобудівної спадщини періоду Відродження у повосенній Україні.

Тема дисертації відповідає освітньо-науковій програмі «Архітектура та містобудування» за спеціальністю 191 Архітектура та містобудування в галузі

знань 19 Архітектура та будівництво в КАІ (зокрема, ОК 1, ОК 6, ОК 7, ОК 8, ОК 10).

3. Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є теоретичне обґрунтування архітектурно-містобудівної організації українських земель XVI століття, виявлення та аналіз особливостей просторових трансформацій під впливом ідей італійського Відродження та діяльності королеви Бони Сфорца, а також розроблення практичних рекомендацій щодо інтеграції історичного досвіду у сучасну архітектурно-урбаністичну практику України.

Для досягнення зазначеної мети були поставлені такі завдання:

1. Проаналізувати стан джерельної бази наукового дослідження архітектурно-містобудівної організації міст та їх оточення на українських землях під впливом італійського Відродження XVI століття.

2. Дослідити історичні передумови впливу італійського Відродження на просторову організацію й розвиток міст та їхнього оточення на українських землях із урахуванням особливостей адаптації ренесансних урбаністичних принципів до локальних умов.

3. Проаналізувати особливості архітектурно-містобудівної організації Барського та Кременецького староств як репрезентативних моделей просторового розвитку українських територій XVI століття у ранній період впливу італійського Відродження.

4. Виявити закономірності адаптації ренесансних принципів просторового планування, формування фортифікацій та територіальної організації до локальних природно-ландшафтних і соціокультурних умов українських земель раннього та пізнього періодів на прикладі Бару, Кременця, Бережан, Меджибожа та Шаргорода, Жовкви.

5. Розробити практичні рекомендації щодо використання архітектурно-містобудівної спадщини доби Відродження у сучасній урбаністичній практиці України.

4 Об'єкт дослідження – архітектурно-містобудівна організація міст та їх оточення на українських землях, що перебували у володінні Бони Сфорца у першій половині XVI століття. Детальні дослідження здійснено на основі комплексного аналізу Барського та Кременецького староств, обраних як репрезентативні моделі просторового розвитку доби італійського Відродження на українських землях.

5. Предмет дослідження – закономірності, чинники та моделі поширення і адаптації ідей італійського Відродження в архітектурно-містобудівну організацію Барського та Кременецького староств в контексті природно-ландшафтних, військово-політичних і соціокультурних умов на українських землях XVI століття.

6. Методи дослідження. Методологічну основу дисертаційного дослідження становлять принципи історизму, системності, об'єктивності та міждисциплінарного підходу, зумовленого комплексним характером проблематики архітектурно-містобудівного розвитку українських земель XVI століття. Дослідження ґрунтується на поєднанні методів архітектурно-містобудівного, історико-просторового та історико-культурного аналізу.

Міждисциплінарний підхід базується на використанні теоретичних і фактографічних матеріалів суміжних галузей знань, зокрема історії,

архітектури, містобудування, археології, історичної топографії, картографії, культурології, мистецтвознавства, топоніміки та правознавства.

У процесі дослідження застосовано:

- історико-хронологічний метод – для визначення етапів розвитку архітектурно-містобудівної організації українських земель;
- історико-порівняльний метод – для зіставлення особливостей просторового розвитку українських та європейських міст ренесансного періоду;
- ретроспективний метод – для реконструкції історичних планувальних структур міст;
- структурно-планувальний аналіз – для виявлення закономірностей формування просторової організації територій;
- типологічний метод – для визначення моделей архітектурно-містобудівного розвитку;
- геоморфологічний та ландшафтний аналіз – для дослідження впливу природного каркасу на формування містобудівної структури;
- картографічний метод – для аналізу історичних карт, планів та просторової локалізації об'єктів;
- метод просторового моделювання – для реконструкції архітектурно-містобудівних систем досліджуваних територій.

Джерельну базу дослідження становлять картографічні та текстові матеріали, опрацьовані провідними дослідниками історії регіону: М. Грушевським (Ровський повіт XVI століття та Барське староство XVI–XVIII століття), М. Крикуном (Подільське воєводство XV–XVIII століття), В. Михайловським (подільські топоніми XIV – початку XVI століття), А. Яблоновським (Атлас Речі Посполитої XVI–XVII століття), В. Собчуком (картографічні та текстові матеріали про Кременець XVI століття).

У дослідженні використано багаторівневий просторовий аналіз, що охоплює геополітичний, регіональний, державний та локальний (місцевий) рівні дослідження територій. Часовий аналіз здійснено за двома основними періодами: раннім етапом впливу італійського Відродження (перша половина XVI століття) та пізнім етапом (кінець XVI століття).

Основними об'єктами дослідження раннього періоду стали Бар і Кременець, просторово-планувальні структури яких розглядаються як репрезентативні моделі адаптації ренесансних принципів містобудування на українських землях. Для порівняльного аналізу залучено також міста Бережани, Меджибіж і пізнішого етапу впливу італійського Відродження – Жовква та Шаргород.

7. Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає у комплексному архітектурно-містобудівному аналізі особливостей впливу італійського Відродження XVI століття на просторовий розвиток українських земель та визначенні закономірностей адаптації ренесансних містобудівних принципів до локальних умов українських територій. Найбільш суттєвими результатами, що визначають наукову новизну роботи, є такі:

уперше:

- розглянуто у просторовому вимірі епоху італійського Відродження як інноваційний підхід до її інтерпретації, аналізу впливу цього культурного явища на просторовий розвиток українських міст та околиць у першій половині XVI століття та його подальші наслідки, що дозволило виявити закономірності трансформації міського середовища й окреслити витoki формування концепції впорядкованого, обороноздатного та функціонально організованого простору на українських землях;

- виявлено ранній період впливу італійського Відродження на просторовий розвиток українських земель, на прикладі Барського та Кременецького староств, що перебували в управлінні Бони Сфорца з 1536–1552 рр. з метою з'ясування історичних закономірностей адаптації ренесансних урбаністичних принципів до локальних умов та визначення ролі особистості королеви у трансформації архітектурно-містобудівної організації українських територій;

- доведено застосування проєктного підходу до територіального розвитку українських міст XVI століття на прикладі Бару та Кременця, що заклало підґрунтя для становлення концепції «ідеальних міст» та визначило закономірності просторової трансформації містобудівної структури й територіальної організації міського простору під впливом італійського Відродження на українських землях.

удосконалено:

- методичний інструментарій дослідження історико-містобудівного розвитку територій шляхом поєднання історико-хронологічного, структурно-планувального, геоморфологічного, картографічного та просторово-морфологічного аналізу, що надало можливість простежити взаємодію природних і соціальних чинників у містобудівному розвитку;

- підходи до дослідження ренесансної архітектурно-містобудівної спадщини через застосування багаторівневого просторового аналізу територій, що дозволило виявити взаємозв'язок між природно-ландшафтними умовами, системою розселення, фортифікаційними структурами та планувальною організацією українських земель XVI століття;

отримали подальший розвиток:

- дослідження історичних передумов і чинників просторового розвитку міст та їхнього оточення на українських землях під впливом італійського Відродження XVI століття, спрямовані на виявлення механізмів інтеграції ренесансних урбаністичних принципів на локальну містобудівну практику та осмислення їхньої ролі у формуванні архітектурно-просторової ідентичності українських територій;

- вивчення закономірностей формування архітектурно-містобудівної організації українських земель в умовах прикордонного положення та постійної військової загрози з метою виявлення адаптивних моделей просторової організації, які забезпечували обороноздатність, життєздатність та стійкість міського середовища;

- методи використання геоморфологічного аналізу в історико-містобудівних дослідженнях як інструменту виявлення взаємозв'язку природного, планувального та історико-культурного каркасів території;

- теоретичні підходи до адаптації принципів ренесансного містобудування у сучасних процесах просторового розвитку та повоєнної відбудови України.

8. Теоретичне значення. Теоретичні результати дисертації підтверджуються широкою джерельною базою, що охоплює історичні, архівні, картографічні, іконографічні та наукові матеріали, а також апробацією результатів дослідження у фахових наукових публікаціях і міжнародних науково-практичних конференціях. Отримані результати свідчать про вагомий особистий внесок здобувача у розвиток теорії та історії архітектури, містобудування й просторового планування за спеціальністю 191 Архітектура та містобудування. Дисертаційна робота характеризується цілісністю наукового задуму, логічністю структури, послідовністю викладу матеріалу та взаємозв'язком між поставленими завданнями, методологією дослідження і сформульованими науковими результатами.

9. Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання основних положень і висновків дисертаційного дослідження при проведенні історико-містобудівних досліджень історичних населених місць України, розробленні історико-архітектурних опорних планів, комплексних планів просторового розвитку територіальних громад, програм ревіталізації історичного середовища та іншої містобудівної документації місцевого рівня.

Результати дослідження можуть бути застосовані для:

- визначення основних етапів формування історичного планування та забудови населених пунктів;
- аналізу закономірностей просторового розвитку історичних територій;
- дослідження взаємозв'язку природного ландшафту та містобудівної структури;
- виявлення регіональних особливостей архітектурно-містобудівної організації історичних міст;
- розроблення підходів до збереження, ревіталізації та адаптації об'єктів містобудівної спадщини.

Результати дослідження інтегровані у діяльність:

- кафедри архітектури, землеустрою та геоінформаційних систем КАІ шляхом включення до робочих програм дисциплін «Містобудівний аналіз» та «Екологічні аспекти формування архітектурного середовища»: для висвітлення методів просторово-планувального аналізу історичних міст, принципів формування історичного міського середовища та особливостей дослідження містобудівної структури поселень XVI ст.; у процесі впровадження авторської методики архітектурно-містобудівного аналізу територій із застосуванням історичних картографічних матеріалів, що дозволило дослідити генезис просторового розвитку у часовому вимірі та формувати навички реконструкції історичних містобудівних процесів (*акт про впровадження від 25 травня 2026 року*);

- ТОВ «УКРНПЦІВІЛЬБУД» шляхом впровадження у розробку

містобудівної документації на місцевому рівні, а саме у розділ комплексних планів просторового розвитку територіальних громад «Відродження традиційного середовища» та в окремі розділи історико-архітектурних опорних планів історичних населених місць запропонованих методичних рекомендацій, які включають застосування історико-хронологічного аналізу розвитку окремих регіонів України, застосування геоморфологічного аналізу культурних ландшафтів у просторовому розвитку територіальних громад України (*акт про впровадження від 14 травня 2026 року*);

– Асоціації міст України шляхом розроблення методичних матеріалів та аналітичних рекомендацій для органів місцевого самоврядування щодо застосування проєктного підходу до територіального розвитку з урахуванням історико-культурної спадщини, зокрема в частині інтеграції ренесансного містобудівного досвіду Бару та Кременця у сучасній практиці просторового планування й урбаністики в умовах післявоєнної відбудови України (*довідка про впровадження № 6-10/26 від 10 червня 2026 року*).

10. Особистий внесок здобувача. Дисертація «Архітектурно-містобудівна організація українських земель під впливом італійського Відродження XVI століття» Захарова Ігоря Михайловича є самостійною науковою працею, в якій наведено теоретичні положення і висновки, власні ідеї та розробки автора, які дають змогу вирішити поставлені завдання. Усі висновки та практичні рекомендації, винесені на захист, розроблені дисертантом особисто. Використані в дисертації ідеї, положення чи гіпотези інших авторів мають відповідні посилання і використані лише для підкріплення ідей здобувача.

11. Апробація результатів дослідження. Найважливіші ідеї, висновки, рекомендації, отримані в дисертації, оприлюднені на 2 наукових конференціях: «Архітектура та екологія» (Київ, 2024), «Архітектура та екологія» (Київ, 2024).

12. Публікації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження викладено у 5 наукових публікаціях, серед них 3 публікації у наукових фахових виданнях України, 2 публікації у збірниках матеріалів конференцій.

Список опублікованих праць за темою дисертації

Статті у наукових фахових виданнях України:

1. Захаров І. М. Історичні передумови та чинники просторового розвитку території України під впливом італійського Відродження наприкінці XV – у першій половині XVI ст. (до 530-річчя від дня народження Бони Сфорца). *Теорія та практика дизайну*. 2024. №33. С. 41–52. DOI:10.32782/2415-8151.2024.33.4

2. Захаров І. М. До історії просторового розвитку Барської територіальної громади у XV–XVI століттях. *Сучасні проблеми архітектури та містобудування*. 2025. № 74. С. 99–117. DOI:10.32347/2077-3455.2025.74.99-117

3. Захаров І. М. Ландшафтно-просторовий аналіз співвідношення «Кучманський шлях – поселення – річкова мережа» на території Барської землі Поділля у XV–XVI століттях. *Архітектурний вісник КНУБА*. 2025. № 34. С. 45–57. DOI:10.32347/2519-8661.2025.34.45-57

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

4. Захаров І. М. Геоморфологія ландшафту як основа для історико-містобудівних досліджень. *Архітектура та екології*: матеріали Міжнар. наук.-практ. онлайн-конф. (м. Київ, 28–29 квіт. 2024 р.). Київ, 2024. С. 29–30.

5. Крижанівський О. А., Захаров І. М. Україна у контексті «ідеальних міст». *Архітектура та екологія*: матеріали XVI Міжнар. наук.-практ. онлайн-конф. (м. Київ, 12–15 листоп. 2024 р.). Київ, 2024. С. 37–40.

13. Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з: анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи – 320 сторінок, з них: 190 сторінок – основний текст. Дисертація містить 47 рисунків, 17 таблиць та 6 додатків. Список використаних джерел налічує – 377 найменувань.

14. Характеристика особистості здобувача. Під час підготовки дисертаційної роботи Захаров І.М. проявив себе як творчий дослідник і науковець, здатний самостійно на високому науково-методичному рівні вирішувати наукові та практичні завдання. Він повною мірою володіє сучасними методами дослідження, має належний рівень теоретичної та практичної підготовки.

15. Оцінка мови та стилю дисертації. Текст дисертації викладено фаховою українською (англійською) мовою. Текстове подання матеріалу відповідає стилю науково-дослідної літератури. Матеріали дослідження оформлені відповідно до вимог Міністерства освіти і науки України.

16. Відповідність принципам академічної доброчесності. Дисертація не містить необґрунтованих запозичень та плагіату. У роботі дотримано правила посилання на джерела інформації у випадку використання підходів, положень, тверджень, відомостей. Надано достовірну інформацію про результати досліджень, джерела використаної інформації.

17. Рецензенти рекомендують: відповідно до пп. 15, 16 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, *пропонується такий склад разової ради:*

Голова ради:

Лелеченко Анжела Павлівна, доктор наук з державного управління, професор, завідувач аспірантури та докторантури КАІ, професор кафедри національної безпеки та підприємництва КАІ.

Рецензенти:

Костюченко Ольга Анатоліївна, кандидат архітектури, доцент кафедри архітектури, землеустрою та геоінформаційних систем КАІ;

Авдєєва Наталія Юріївна, кандидат архітектури, доцент, доцент

кафедри архітектури, землеустрою та геоінформаційних систем КАІ.

Офіційні опоненти:

Кюнцлі Романа Василівна, доктор мистецтвознавства, професор, в. о. завідувача кафедри архітектури Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького;

Габрель Микола Михайлович, доктор технічних наук, професор, завідувач кафедри архітектурного проєктування Інституту архітектури та дизайну Національного університету «Львівська політехніка».

Усі члени разової спеціалізованої вченої ради не мають реального чи потенційного конфлікту інтересів щодо здобувача Захарова Ігоря Михайловича (зокрема, є його близькою особою) та/або його наукового керівника.

У результаті попередньої експертизи дисертації Захарова Ігоря Михайловича і повноти публікації основних результатів дослідження

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Захарова Ігоря Михайловича на тему «Архітектурно-містобудівна організація українських земель під впливом італійського Відродження XVI століття».

2. Вважати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертації Захарова Ігоря Михайловича відповідає спеціальності 191 Архітектура та містобудування та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), вимогам пп. 6, 7, 8, 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

3. Рекомендувати дисертаційну роботу «Архітектурно-містобудівна організація українських земель під впливом італійського Відродження XVI століття», подану Захаровим Ігорем Михайловичем на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 19 Архітектура та будівництво за спеціальністю 191 Архітектура та містобудування.

4. Рекомендувати Вченій раді затвердити склад разової спеціалізованої вченої ради:

Голова ради:

Лелеченко Анжела Павлівна, доктор наук з державного управління, професор, завідувач аспірантури та докторантури КАІ.

Рецензенти:

Костюченко Ольга Анатоліївна, кандидат архітектури, доцент кафедри архітектури, землеустрою та геоінформаційних систем НУ «КАІ»;

Авдєєва Наталія Юріївна, кандидат архітектури, доцент, доцент кафедри архітектури, землеустрою та геоінформаційних систем НУ «КАІ».

Офіційні опоненти:

Кюнцлі Романа Василівна, доктор мистецтвознавства, професор, в. о. завідувача кафедри архітектури Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького;

Габрель Микола Михайлович, доктор технічних наук, професор, завідувач кафедри архітектурного проектування Інституту архітектури та дизайну Національного університету «Львівська політехніка».

Результати голосування щодо рекомендації до захисту дисертації Захарова Ігоря Михайловича:

«за» – 13

«проти» – немає

«утримались» – 1

Головуючий на засіданні:

професор кафедри будівництва та цивільної інженерії КАІ,
д.т.н., професор

Олександр СТЕПАНЧУК

Секретар засідання:

заступник декана Факультету архітектури, будівництва та дизайну, доцент кафедри будівництва та цивільної інженерії КАІ,
к.т.н., доцент

Олександр ДУБИК

ПОГОДЖЕНО:

проректор з наукових досліджень та трансферу технологій КАІ,
д.т.н., професор

Сергій ГНАТЮК